

ELCA AVRUPA PEYZAJ MÜTEAHHİTLERİ BİRLİĞİ 2. BAŞKANI YASİN OTUZOĞLU:

Her kentin peyzaj atlası çıkarılmadan yeni binalar yapılmamalı

ELİF ERGU
elif@gazeteoksijen.com

Depremden sonra hepimiz bilimsellik, planlama diyoruz. Bir yandan da deprem bölgesinden sağ kurtulan, ancak saatlerce sokağın-dan çıkamayanların hikayelerini okuyoruz. Çünkü çarpık yapılaşık sokakların, mahallelerde tahliye koridorlarının, açık alanların olmadığını gördük. Avrupa Peyzaj Mühendisleri Birliği İkinci Başkanı Türkiye'den bir isim, Yasin Otuzoğlu. Aynı zamanda TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Başkanı. Yalnızca Türkiye'de değil, dünyanın farklı coğrafyalarında peyzaj mimarlığı hizmeti veren bir isim. Kendisiyle riskli alanlardaki peyzajın hayat kurtarıcı, Türkiye'deki eksikler ve deprem bölgesinde yeniden planlama yapılırken çıkarılması gereken peyzaj haritaları ve planlamalarını konuştuk.

Peyzaj atlasında aklımıza betona boğduğumuz kentlerde nefes alacak yer açmak için kalan yerlerin yeşil planlaması geliyor. Doğru mu bu tarif?

Peyzaj insanlar için son noktası gibi düşünüyor. "Ben bir yapı yapayım, bahçesine de iki üç bitki koyulur" gibi. Süslemek için yapılıyor gibi. Ve son aşamada düşünülüyor. Oysa peyzaj mimarlığı için en başında yapılır.

Bu hiç yapılmıyor gibi desem katılır mısınız?

Maalesef. Deprem sonrasında, "neden hazırlıksızdık, neden binalarımız yıkılıyor, neden doğru yerlerde bina yapamadık" gibi çok sayıda soru var. Yanlış bir değil, çok fazla. Bu yanlışlardan biri de bizim meslek alanımızı ilgilendiriyor. Doğru yere yerleşebiliyor muyuz? Doğru yerlere kent kuruyor muyuz? Bir mahalle, bir semt, bir kent düzenlenirken peyzaj karakter analizi ve peyzaj atlası oluşturuluyor mu?

Peyzaj atlasları bize neyi gösterir? Mevcut yerde hangi bitkilerin yetişebileceğinin ötesinde sanırım.

Kesinlikle. Doğayı, ekolojii, jeolojik özellikleri, hidrolojik özellikleri katman katman inceleyip bunları bir araya getirir. Orman alanları, sulak alanlar, tarım alanları, yer altı suyu zengin alanlar, korunması gereken alanlar bir kentin altyapısını oluşturacak çalışmalardır. Bunlara bakmadan

Yeniden ayağa kaldırılacak kentlerin peyzaj atlasları hazırlanmalı. Peyzaj, "yeşillik de olsun" diye yapılan bir iş değildir. Bitki örtüsü, dere yatakları, su havzaları Peyzaj Atlası'nda görülür

yapı yapılmaması gerekir. Bu da birçok ülkede mevzuata girmiştir.

Ne zaman yapılmalı bu çalışma?

Aslında en başta. Jeofizikçiler fay hatlarını nasıl biliyorlarsa, bu uzmanlık alanı da toprağın, bitkilerin yapısı ve uygunluğunu bilir. Tarım alanlarına yerleştirdiğimiz, zayıf zeminlere bina yaptığımız için depremlerden bu kadar çok etkileniyoruz. Dere kenarlarına yerleştirdiğimiz için selden etkileniyoruz. Heyelan bölgelerine yapı yapıldığı için binalar kayıyor. Bizi bilimden uzak, planlama ve tasarımdan uzak yapılaşma öldürüyor. Doğanın tehdit etmediği ve doğayı tehdit etmeyen bir yapılanma için peyzaj önemli. Hiçbir meslek tek başına afeti engelleyemez. Tamamen bilimsel gerçekleri masaya yatırdığımızda bu işi ilgilendiren tüm disiplinlerle yol almalısınız. Ve en başında da her şey doğaya doğru yerleşmekle başlıyoruz.

İnsanlar da hep suyun kenarlarına yerleşmiş, şehirlerin kuruluşu yüzlerce binlerce yıl öncesine dayanıyor. Neyi nasıl değiştireceğiz?

İnsanlar içgüdüsel olarak doğal kaynaklara en kolay ulaştıkları yerlere yerleşmişler. Anadolu'nun her yeri de böyledir. Ama deneyimler var. Hatay'ın tarihinde 30 büyük deprem var. Kent bir yılda, on yılda oluşan bir şey değil. Kent binlerce yıllık deneyimlerin ve yaşanmışlıkların üst üste geldiği bir yapı. 1000 yıl öncesinde insanların sahip olduğu olanaklardan farklı olanaklarımız var. Yerin altında neler olduğunu biliyoruz. Maden alanlarını, dere yataklarını görebiliyoruz.

Bu son deprem bölgelerinde hiç çalışmanız oldu mu?

Ekiplerimiz oradaydı. Arkadaşlarımız vardı...

Yok Peyzaj Analizi için daha önceden, onu merak etmiştim.

Peyzaj Atlası Malatya için daha önce pilot bölge seçilerek yapılmıştı. Peyzaj karakter analizi hazırlanmıştı. Ancak bu dikkate alındı mı bilmiyorum.

Örneğin Malatya Yeşilyurt bir köydü. Tarım yapılıyordu. Bu-

© BARIŞ ACARLI

Afet bölgesinden çıkan molozlar uzmanlar tarafından incelendikten sonra bu atıkları peyzaj mimarisiyle değerlendirip her kent için hafıza müzeleri inşa edilebilir

Her kıyı kentinde kıyı kenar çizgisi diye bir şey vardır. Kıyıları, her türlü sel, yoğun yağış, deprem gibi afetlere karşı düzenlenmelidir. Güvenli mesafe belirlenmelidir. Normal yaşamda nasıl kullanılmalı, riskli ortamda nasıl olmalı gibi düşünerek tasarlanmalıdır.

Millet bahçeleri yapıldı. İhtiyacı karşılar mı?

Millet bahçeleri bu duyarlılık tasarımları mı bilmiyoruz. Kamu binaları çok hasar gördü son depremde. Onların bahçeleri kontrol edilmeli. İstanbul'da üniversiteler var, kara yolları, DSİ gibi geniş alanları olan kamu binalarının yeşil alanları geliştirilmeli. Çünkü bunlar afet dönemlerinde toplanma alanı olabilir. Okullar da öyledir, ancak maalesef birçok okulda sorun olduğunu depremden sonra öğrendik. Üniversiteler çok ciddi toplanma alanları olabilir. Bunlar afete göre planlanmalı. Ama en önemlisi semt, mahalle her yerde orada oturanların 10-15 dakikada ulaşacakları kent parkları, cep parkları olmalı.

İstanbul risk altında. Peyzaj içine kent bahçeleri, bostanları da giriyor. Bunun için de yeni bir İstanbul planı olmalı mı?

Gıdaya erişimle ilgili sorun iklim krizinin etkilerini önlemekle ilgili. Kentsel tarımı geliştirmeliyiz. İstanbul'un tükettiği sebze meyve Antalya'dan geliyor. Kentleri güvenli, dirençli hale getirmek için mevzuat değiştirmeli ve doğasını, ekolojisini koruyan kentler oluşturmalıyız. İstanbul'da ciddi bir nüfus var. Kolay değil ancak bu değiştiremeyeceğimiz anlamına gelmiyor. İstanbul Kocaeli'nden başlıyor, Tekirdağ'a ulaşıyor. Üretim, ticaretin, finansın merkezi İstanbul. Deprem Yönetmeliği'ni uygularsanız yıkılmazsınız. Mevcut yönetmelikleri sorgusuz sualsiz uygulamalıyız. Ve yeni planlarla afet riskine karşı önlem almalıyız.

Meslek odalarının yetkileri yeterli mi? Yani siz peyzajcılar olarak yönetime buradaki parkın gereklilikleri sunlar diyebiliriz, denetliyor musunuz?

Bunda da eksik var. İlgili bakanlıklarda peyzaj mimarı sayısı 5'i geçmez. Peyzaj Atlası işi yalnızca kent içlerini değil demir yollarını, kara yollarını, otoyolları da ilgilendirir. Meslek odalarının

denetleme yetkisi yok. **Dünyadan örnekler verebilir miyiz? Peyzaj planı da yapılarak hayata geçirilen kentlerden.** Peyzaj karakter analizi yöntemiyle planlamayı etkin yapan ülkeler Almanya ve Hollanda. İsveç, Norveç, Finlandiya gibi ülkeler de doğa ile bütünleşik peyzaj planlama, mavi-yeşil altyapı ve sürdürülebilir kentler, doğal peyzajın korunması geliştirilmesi konusunda çok iyiler. Uzak Doğu'da da Singapur örneği var.

Boston örnek ABD'de hep Boston örneği verilir. Doğru bir örnek mi?

Boston, dünyaca ünlü peyzaj mimarlığı mesleğinin duayeni ve bu unvanı ilk kullanan Frederick Law Olmsted'in memleketi. Onun eseri şehir. Kent parkları yeşil yollarla birbirine bağlanmış durumda. Kent içinde tozlaşma ve yenilenebilir peyzaj bahçeleri var. Nehir de hayatın çok içinde. Aynı şekilde Washington DC; dünyanın en güzel başkentlerinden. Özellikle Capitol öntü dünyanın en büyük ve güzel yeşil meydanı. Kentin her yerinde kent kuşları, kent bitkileri ile ilgili tanıtmı levhaları var. Union Square bence her kente örnek olması gereken bir yer.

Japonya neredeyse 9 şiddetli depremlerle binalarla çok iyi bir örnek olarak gösteriliyor. Tokyo'da bulunmuşum. Yeşil kuşak için farklı bir yol izlendiğini anlatmışlardı. Ayrıntılarını siz anlatır mısınız?

1939 yılında gerçekleştirilen ve modern zamanların ilk açık ve yeşil alan sistemi planlarından kabul edilebilecek bu planda, kentin yağ lekeli biçiminde kesintisiz yayılımını ve büyümesini engellemek için kent çeperlerine yeşil kuşak uygulanmış. Ancak zaman içinde orada da bu alanlar işgal edilmiş. Tarih yıkılıp yeniden inşa edilen kentlerle dolu. Antakya da öyle. 30 kez yıkılmış. Ancak bu kez doğru planlama ile ayağa kaldırmak zorundayız. Lizbon 1977 depreminden sonra yeniden planlanan kentlerden.

Bahçe kentler... Birbirine yaslanan yapılar da çok tartışıldı. Her binanın kendi bahçesi olmaz mı?

Londra bahçe kent kavramı üzerinden planlanmış örnek kentlerden. İngiltere sanayi alanlarını dönüştürürken bahçe kent kavramını hayata geçirdi. Manchester da buna bir örnek. Her mahallede cep parkları yapmak ve o parkları afetteki ihtiyaçlara da odaklamak çok zor olmamalı. •

Yasin Otuzoğlu Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 1995 yılı mezunu. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Genel Başkanı, ELCA Avrupa Peyzaj Mühendisleri Birliği 2. Başkanı. Peyzaj mimarı olarak özel sektörde 28 yıldır peyzaj tasarımı ve uygulama konusunda faaliyet gösteriyor

ranın bir peyzaj karakter analizi olsa herhalde 8-9 katlı binalar yapılmazdı. Bodrum'da da mandalina bahçeleri, İzmir'de sazlıklar vs. Bugüne kadar bunlar hiç mi dikkate alınmadı?

Hatalar çok. Hep söyleniyor kentleri dirençli hale getirmek diye. Yapı stokunun sağlamlığı konusuna girmiyorum. Yapılan yanlışlardan nasıl dönebiliriz, sonrasını da yapabiliriz? Buna bakalım. Açık alanlarımız yok.

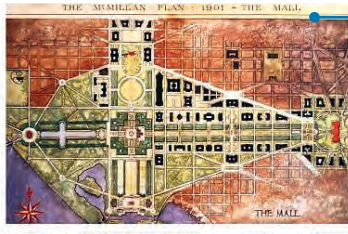
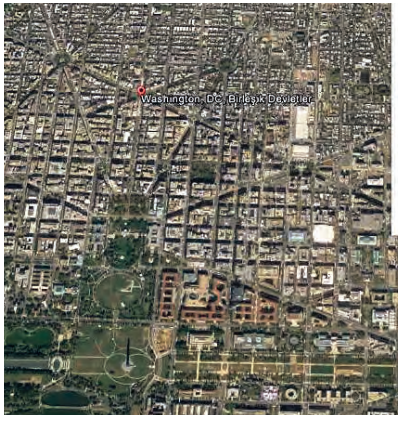
Bezköz'dayız. Buradan bakıyorum, her yer bina. Bundan 15 yıl önce böyle değildi, 30 yıl önce hiç böyle değildi. Bundan sonra ne yapılabilir?

Bundan sonra kentsel dönüşümle yapılacak, yıkılıp yeniden yapılacak, yeniden planlanacak alanlar olacak. Ama öncelikle kaçak yapıları dur denmeli, bunlara imar verilmemeli. En büyük yanlışımız şu: Önce yapı yapılıyor, sonra altyapı geliyor. Elektrik, yol sonradan geliyor. Buna devam edemeyiz. Bugüne kadar yapılan kentsel dönüşüm işlerinde de hatalar var.

Tahliye alanları ve açık alanlar bu keşmekeş içine koyulabilir mi?

Mecburuz. Kentlerimiz risk altında. Öncelikle herhangi bir risk altında herkesin evinden ve iş yerinden yürüme mesafesiyle 10-15 dakikada açık alana ve tah-

Michigan Senatörü J. McMillan, Washington'un 1791 tarihli kent planını iyileştirmek üzere; Daniel Burnham (mimar), Frederick Law Olmsted, Jr. (peyzaj mimarı), Charles F. McKim (mimar) ve Augustus St. Gaudens'dan (heykeltıraş) oluşan bir komisyon oluşturdu. Yeni plan "relandscaping the Capitol Grounds" olarak isimlendirildi. Planın kapsamlı rekreasyon ve park sistemi kentte ulusal gurur kaynağı oldu.

Deprem bölgesinde ortaya çıkan molozlarla hatıra müzeleri yapılabilir

Afet sonrasında atık, moloz, hurda ile karşı karşıyayız. Bunlara peyzajla bir çözüm olabilir mi?

Atık meselesi çok önemli,

nerede nasıl bertaraf edileceği. Bunu o işin uzmanları çok daha iyi biliyorlar. Metal aksam, bakır, demir var. Dönüştürülebilirler ne varsa onlar dönüştürülmeli.

Kanserojen olabilecek atıklar ayrıştırılmalı ve bunlar asla dere yataklarına, su havzalarına, tarım alanlarına, yer altı sularına yakın bölgelere koyulmamalı. Dolgu

malzemesi olarak kullanılabilenler ayrıştırılmalı. Atık olanın doğru depolanması lazım. Depolandıktan sonra peyzaj onarımı doğaya ve topografyaya uygun biçimde

tasarlanmalı. Üstü toprakla kapatılıp yeniden doğaya uygun hale gelebilir. Doğru depolama alanları doğru peyzaj uygulamalarıyla hafıza müzeleri haline getirilebilir.

Kamuda peyzaj mimarı yok gibi...

Türkiye'de kaç peyzaj mimarı vardır?

Odaya kayıtlı 8.500 peyzaj mimarı var ama kamuda çalışan peyzaj mimarı yok denecek kadar az. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda 5 meslektaşımız var. Başta Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olmak üzere, Ulaştırma, Sanayi, Kültür ve Turizm, Tarım ve Orman gibi tüm bakanlıklarda peyzaj mimarları alınmalı. Sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir kentler, afete dirençli kentler denilorsa peyzaj olmadan olmaz.